

magtnisbrug og ensomhed i og efter døden. Nation og individ befinder sig ikke på samme plan hos Orderic, William of Malmesbury, Henry of Huntingdon og – mindst af alle – hos Geoffrey. I *Historia regum Britanniae* er nationen hovedpersonen, den handlingen følger, men værkets værdi ligger i de mange episoder der udmaler stoffet for dets egen skyld – derfor fik det i Wace's gendigtning, *Roman de Brut*, en så overordentlig stor betydning for den litterære udvikling i Europa: Geoffrey grundlagde Arthur-digtningen. Inspirationen til dette nye historiesyn var utvivlsomt normannernes store fremgang sammenholdt med deres personlige mangler; der var ikke realistisk grundlag for at se dem som Guds udvalgte folk, hvortil for Geoffreys vedkommende den nationale tendens i *Historia Brittonum* blev føjet.

Hanning har trukket nye linier gennem et grundigt bearbejdet arbejdsfelt og har derved haft held til at aftegne en historiografisk genre, nationalhistorien, og for at markere udviklingens stadier har han sammenholdt de fire engelske værker med samtidige europæiske eksemplarer af genren: Gildas belyses af den galliske munk Salvians *De gubernatione Dei*, Beda af Gregor af Tours' *Frankerkrønike*, *Historia Brittonum* af Paulus Diaconus' *Longobarderhistorie* (ikke nogen givende sammenligning) og Geoffrey of Monmouth som sagt af den samtidige anglo-normanniske historieskrivning. *The Vision of History in Early Britain* er et imponerende værk over et langt og problemfyldt forløb og en særdeles velskrevet bog. Men på et væsentligt punkt forekommer det mig at man kan rejse samme indvending mod Hannings som mod Brandts værk, al kvalitetsforskel til trods: begge anvender næsten udelukkende induktiv metode. »Es gibt geistesgeschichtliche Tatsachen« som det er udtrykt af Helmut Beumann, en af de førende europæiske forskere i middelalderlig historieskrivning. Sådanne kendsgerninger er forfatterens brug af sit kildemateriale, valg af litterære forbilleder, af stilistiske virkemidler, værkets komposition, og hvad der ellers kan tænkes at være udtryk for forfatterens personlige, bevidste aktivitet. Arbejdet med at udlede den slags oplysninger præger en hel skole inden for moderne forskning; dens sigte er vel egentlig ikke så forskellig fra de to amerikanske historikeres, men dens metode er anderledes og dens resultater er sikrere.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

Mediaeval Scandinavia. Vol. 1. Odense, Odense University Press, 1968. 239 s. § 10.

Der står en imponerende forsamling bag det nye tidsskrift for middelalderstudier som Odense Universitet nu lancerer: i redaktionskomiteen sidder foruden den »udøvende« redaktør, afdelingsleder Hans Bekker-Nielsen, tre Odense-professorer, Søren Skovgaard Jensen, Niels Åge Nielsen og Erling Ladewig Petersen, samt professor Peter Foote fra London, og de støttes af et »Advisory Board« hvis medlemmer kommer fra ti lande – endelig påkaldes i forordet Odenses »skytsånder« Odin og Aelnoth! Disse to herrer synes at påvirke artikelvalget i det første bind, således at Aelnoth skriver sig for de indlæg der behandler forbindelsen mellem Norden og de britiske øer, især Michael Chesnutts påpegelse

af parallelle motiver i irsk og norrøn fortællende prosa, medens Odin nok har haft en finger med i spillet da Edwin Bonsack i »Wieland and Þórvarðr« forsøgte at råde navnekenningerne i nogle eddadigte – resultatet unddrager sig i hvert fald anmelderens bedømmelse.

Princippet for artiklernes rækkefølge er ikke umiddelbart indlysende; lad mig benytte mig af min usikkerhed til at gennemgå dem i systematisk orden: problemer vedrørende skrift og runer, håndskrifter, tekster som kilder og historisk syntese.

Tre artikler beskæftiger sig med runologiske emner. R. Derolez henleder opmærksomheden på kontinentale »runica manuscripta« med nordiske særtræk, og Niels Haastrup demonstrerer den senmiddelalderlige skoles opdeling af alfabetet i grafisk-genetiske grupper og antyder at et lignende princip kan ligge bag runernes ordning i »ætter«, hvilket måske kan vise sig at være nøglen til gåden om runernes oprindelse. Endelig fortæller Aslak Liestøl om den verden der har åbnet sig ved fundet af ca. 550 rune breve under udgravningerne i Bergen. Træstykker med runeindskrifter synes at have været i almindelig brug til korrespondance gennem hele middelalderen og i alle sociale lag. De anførte eksempler bestyrker nu ikke den sidste påstand, for de to breve der ligger før ca. 1300 stammer begge fra samfundets øverste kredse. Men Liestøl har nok ret i at det må være sådanne rune kævler der omtales i *Gesta Danorum*, uden at oplysningen i *Amlets historie*: »Breve indskåret i træ var almindelige dengang« derfor behøver at være en senere interpolation. For Saxo og hans publikum har rune breve sikkert været noget gammeldags og fremmedartet; derfor kunne bemærkningen tjene til at give *Amlets historie* et autentisk præg.

Fra skriften til tekstoverleveringen går vi med Ole Widdings temperamentsfulde indlæg om dateringen af *Rauðúlfs þáttur*. Der forekommer her den påstand at håndskrifter »usually« dateres efter de mest arkaiske træk i dem, hvilket Widding naturligvis tager afstand fra. Men er det virkelig rigtigt? Jeg venter en rasende protest fra de nordiske filologer. Ellers må der her være stof til en lige så omfattende enquête som den der i dette nummer vies udtalen af det olduordiske sprog – der er måske endda mulighed for større variation i argumenterne!

I »Styrmir's hand« tager Lars Lönnroth håndskriftstudiet som udgangspunkt for en drøftelse af et vigtigt historiografisk problem, kildegrundlaget for *Sturlungasaga*. Han påpeger at Viðeyklosterets dødebog, som han forsøger at rekonstruere, har haft et udvalg af navne og begivenheder der tyder på tilknytning til kredsen bag *Sturlunga*. Selve identifikationen af en af håndskriftets skrivere med abbed Styrmir Kárasen der udtrykkelig angives som hjemmelsmand for en meddelelse i sagaen er svagt underbygget, men den er jo, som forfatteren selv siger, også kun en kuriositet. Iøvrigt er argumentationen godt opbygget, Lönnroth bevæger sig med passende forsigtighed på det sprøde kildemateriale, og sigtet mod en afmytologisering af *Sturlungatiden* – der jo er sagaskrivningens glansperiode – kan man kun tilslutte sig. Der er i denne artikel fremført et håndgribeligt eksempel på Lönnroths teori om gejstlighedens betydning for den islandske kultur som han tidligere har fremført i sin afhandling »Tesen om de två kulturerna« i *Scripta Islandica* 15 (Stockholm 1964). Så polemisk denne afhandling end er, har den dog en forudsætning i Sigurður Nordals »Sagalitte-

aturen« (Nordisk Kultur VIII: B) der med udpræget historisk sans har understreget den genetiske sammenhæng mellem de forskellige faser af den litteraturhistoriske udvikling, bl. a. at en oversættelsesperiode indleder den egentlige sagaskrivning. Her må vi vel også søge inspirationen til Hans Bekker-Nielsens, Thorkil Damsgaard Olsens og Ole Widdings »Norrøn fortællekunst«, der påviser europæiske forbilleder for mange islandske genrer. Emnet er angrebet fra modsat hold, fra den europæiske litteraturs side, i Anker Teilgård Laugesens meget imponerende syntese »Middelalderlitteraturen« (København 1966). Værdien af denne betragtningsmåde ligger ikke så meget i bekæmpelsen af det selvtilstrækkelige insulære, som i at den giver os mange flere redskaber i hænde til at skaffe os en realistisk forståelse af sagalitteraturen.

Derimod kan man se hvordan det går når man tager teksterne på ordet, uden at bekymre sig om den sammenhæng i hvilken de er blevet til, af Karl Wührers »Die dänischen Landschaftsrechte als Quelle für die ältesten dänischen Rechtsverhältnisse«. Der fremdrages her en række paralleller mellem Tacitus' Germania og de danske landskabslove. Af disse overensstemmelser mener forfatteren – idet muligheden af litterær afhængighed afvises uden videre – at man kan slutte, dels at Tacitus »durchaus glaubwürdig ist«, dels at sagindholdet i landskabslovene rækker tilbage til vor tidsregnings begyndelse. Det kan man ikke.

På denne baggrund har Aksel E. Christensens »Denmark between the Viking Age and the Time of the Valdemars« lidt af en mission i tidsskriftet, idet denne artikel, som det vil være Historisk Tidsskrifts læsere bekendt fra den danske version, demonstrerer hvor rigt facetteret et billede der kan gives af selv en kildefattig periode når man behersker forskningsdiskussionen, selv om man afstår fra fristelsen til at bygge hypoteser på hypoteser. Også Knut Helles redegørelse for de engelsk-norske forbindelser i det 13. årh. viser historiens mangesidighed, og så mangler der endda eet emne som Helle i en anden artikel (Sjofartshistorisk årbok 1967) har taget op i samme forbindelse, nemlig de skibstyper der formidlede forbindelsen. Man beklager denne udeladelse; der havde her været en anledning til at komme ind på et af de mest spændende områder i den aktuelle skandinaviske middelalderforskning.

For er det ikke også »Mediaeval Scandinavia«s opgave at give et alsidigt billede af forskningsvirksomheden i de nordiske lande? Anmelderrubrikken er i hvert fald et udtryk for denne intention, så vist som den behandler bøger om mange forskellige emner, også ikke-nordiske, og udenlandske forskere såvel som skandinaviske har bidraget til den. Også her kan tidsskriftet øve en pædagogisk indsats ved at vise eksempler på den fine angelsaksiske anmeldertradition, f. x. er B. F. Findlays to recensioner et mønster på streng, men urban kritik og på at saglighed ikke forhindrer en naturlig, personlig udtryksmåde.

Der kunne nok nævnes bøger og emner der ikke er kommet i betragtning blandt anmeldelserne, men meget kan vel indhentes i kommende numre. Under alle omstændigheder er denne afdeling langt mere repræsentativ end de egentlige artikler der set under ét har slagside til den norrøne litteratur. Det betyder dog mindre at de enkelte bind er ensidige, blot man på længere sigt er opmærksom på at tidsskriftet både skal dække middelalderproblematikken i almindelighed og den aktuelle forskning.

Der er et virkeligt behov for en sådan kontaktmulighed med et ikke-nordisk

publikum. Derfor må også det sproglige niveau sikres, f. x. ville det være rart om man kunne undlade at kursivere ordet milieu, eller finde et engelsk ord for dette nødvendige begreb, og det er upraktisk at der citeres på dansk i Mogens Ørsnes' iøvrigt så givende anmeldelse af Klindt-Jensens og Wilsons bog om vikingetidens kunst, som oven i købet også er udsendt på engelsk.

Forventningerne til Mediaeval Scandinavia var store på forhånd. Det første bind, smukt udstyret og opsat, men med mange trykfejl, har ikke skuffet, men skærpet dem.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

P. A. MUNCH: *Norrøne gude- og heltesagn*. Revidert udgave ved ANNE HOLTS-MARK. Oslo, Universitetsforlaget, 1967. 351 s. 15 no. kr.

Vist var P. A. Munch en stor historiker. Men det er alligevel forbavsende at se et af hans ungdomsarbejder genudsendt som lærebog i 1967. *Nordens gamle Gude- og Helle-Sagn* stammer fra 1840. Den nye udgave er bogens sjette (og ikke den fjerde, som det siges i forordet, eller den femte, som det hævdes på omslaget). P. A. Munch besørgede selv nye udgaver i 1847 og 1854 og ændrede og udbyggede begge gange de kommentarer, som ledsagede hovedtekstens referater af sagn og myter. I A. Kjærs udgave fra 1880 indføjedes et afsnit om stednavnernes vidnesbyrd om den gamle religion, skrevet af O. Rygh, men iøvrigt foretoges kun moderate ændringer. Magnus Olsen gik i 1922 mere radikalt til værks. P. A. Munchs tekst blev omskrevet på nutidsnorsk, ofte ret frit, kommentarerne blev forandret en del, og Magnus Olsen erstattede O. Ryghs bidrag med et større tillæg om stednavnene, som han selv skrev. Den foreliggende udgave, ved Anne Holtsmark, følger for hovedtekstens vedkommende nøje Magnus Olsens udgave, men kommentarerne under de enkelte afsnit er omarbejdet fuldstændigt og forsynet med fyldige litteraturhenvisninger.

Trods P. A. Munchs klare og myndige fremstillingsform kan det ikke undgås, at bogen i dag virker noget forældet. I 1840 var studiet af den nordiske religion endnu i sin vorden, og P. A. Munchs indsats var her som på andre områder pionerens. Men mere end hundrede års intense studier af den nordiske mytologi, drevet af videnskabsmænd fra hele verden, har unægteligt ændret et og andet, og i den foreliggende udgave må kommentarerne nødvendigvis i nogen udstrækning fremtræde som korrektioner af hovedteksten. Forældelsen har også ramt Magnus Olsens tillæg fra 1922, og det er ubegribeligt, at man har gengivet dette afsnit helt uden ændringer eller kommentarer.

Når nyudgaven alligevel ikke føles uvedkommende, tilfalder æren alene den lærde kommentator. Professor Anne Holtsmark har tidligere stivet forældede bogværker af med sin pen. I 1957 gjorde hun genudsendelsen af første bind af Fredrik Paasches norske litteraturhistorie berettiget ved en fremragende kommentar. I anmærkningerne til P. A. Munchs tekst demonstrerer hun endnu engang sin imponerende indsigt i den norrøne litteratur og suveræne beherskelse af mytologien, og hun giver læseren et storartet overblik over forskningens nuværende stade. Derfor – og alene derfor – kan nyudgaven anbefales varmt til enhver, som ønsker at sætte sig ind i den gamle nordiske religion og dens overlevering.

OLAF OLSEN